עין משפט
נר מצוה

לא א מיי' פ"ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ה טוש"ע י"ד סימן קעד סעיף א:

[ב מיי' פי"ב מהל' שמטה הלכה ד]:

לב ג מיי' פי"ב מהלכות שמטה הל' ד:

לג ד מיי' פ"א מהלכות בכורות הלכה יב טוש"ע י"ד סימן שו סעיף יא:

לד ה מיי' פי"ב מהל' שמטה ויובל הל' ד:

לה ו מיי' שם פי"א הלכה יט:

לו ז מיי' שם פי"ב הל' ח:

לז ח מיי' שם הלכה ט:

לח ט מיי' שם הלכה ז:

לט י מיי' פ"ח מהלכות גירושין הלכה כא טוש"ע אה"ע סימן קמג סעיף ד:

תורה אור השלם

1. וְאִישׁ כִּי יִמְכֹּר בֵּית מוֹשַׁב עִיר חוֹמָה וְהָיְתָה גְּאֻלָּתוֹ עַד תֹּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְאֻלָּתוֹ:
ויקרא כה כט

2. וְאִם לֹא יִגָּאֵל עַד מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר בָּעִיר אֲשֶׁר לוֹ חֹמָה לַצְּמִיתֻת לַקֹּנֶה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בַּיֹּבֵל:
ויקרא כה ל

שיטה מקובצת

א] להחזיר קא מפלגי מר סבר ותיבות איכא בינייהו נמחק: ב] ואיש כי ימכור אמר רחמנא והאי לא וכן קמ"ל: ג] שנה הרי אומר שנה לראשון תיבת תמימה נמחק: ד] את נחתת לעיבורא ואנא לא נחתית לעיבורא: ה] שנולד באחד באדר: ו] אכיל ירקא מקמא אות ר' נמחק: ז] תמימה אבל הכא: ח] דשנה שנה מהדרי גמרי. משמע הכא דבכל דוכתא לא בעינן שנים שלמות מיום אל יום אלא היכא דגמרי' שנה מבתי ערי חומה ותימה להר"ר אלחנן מנ"ל די"ג ויום אחד בעינן שלמות מיום אל יום ותירץ דשמא הוא הלכה למשה מסיני אי נמי מבן עשרים של יוצא צבא שהוא זמן לעונש של מעלה כתיב שנה וגמרי' שנה שנה מבתי ערי חומה וכי היכי דלעונשין של מעלה בעינן שיהו שלמות מיום אל יום ה"ה בעונשין של מטה. הרא"ש ז"ל: ט] ליתן לו שנה ועיבורה אות ת' נמחק: י] נתעברה השנה נתעברה לו: יא] ור"מ לא קא מרבי. תימה לר"מ דאמר דמתנה לא הדרא ביובל לא יוכלו הלוים לתת קרקע שלהם במתנה אם ירצו דהא כתיב כי אחוזת עולם היא להם וממעטינן מינה לעיל שאינן יכולים להחרים מהאי טעמא ה"נ נימא מהאי טעמא שלא יוכלו לתת במתנה כיון דלא הדרא להו ביובל ובעינן אחוזת עולם וי"ל דקרא דאחוזת עולם לא בא אלא לומר על הפקעת קרקע דכתיב בקרא כגון מחרים שדהו דבישראל מופקע מבעליו מן התורה ואשמועינן קרא דבלוי אינו מופקע אבל מתנה דלא כתיב בקרא לא גלי עליה קרא דלא תפקע ואם נתן ודאי מופקעת ולא הדרא ביובל אלא מכר. הרא"ש ז"ל: יב] גואל מיד וגואל: יג] הלז. ס"א הלה: יד] דקאמר סותר בהכי: טו] רבית אתי צד אחד ברבית הוא ורבית גמורה הוא: טז] (גאולתו והיתה גאולתו) מ"מ דאם לא כן הוה ליה: יז] גואלה עוד מלוי: יח] שנה. דהא איכא מיום: יט] היסקתי אש ונשתמשתי: כ] העיבור וליסקא ליה שנה: כא] ודרשינן בבכורות (בפ"ב) [סופ"ח]: כב] מעותיו ויהא חלוט לו: כג] ללשכות הקדש שבעזרה: כד] מדעתו. שקיבלם ברצון:

רבא אמר דכולי עלמא צד אחד ברבית אסור. פירש"י ומתני' וברייתא בהא פליגי דתנא דברייתא סבר סוף הואיל ולידי הרבית (לגבי) [אתי] צד אחד ברבית וברבית גמורה היא אלא שהתורה התירתו [לשון] רש"י ועוד יש לפרש דבהכי פליגי מתני' וברייתא כגון שנכנס בבית להחזיר לו דמי שכירות שנה אם בא לפדותו בתוך י"ב חדש דתנא דמתני' סבר רבית על מנת להחזיר שרי ותנא דברייתא סבר דאסור אי נמי מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי דמתני' מיירי כשמחזיר לו אם יפדנו וברייתא מיירי כשאין מחזיר:

דאי ר"מ הא אמר מתנה אינה כמכר. י"ל דכיון דאינה כמכר אין בידו לגואלה לעולם אפי' תוך י"ב חדש ולפי זה מה שהקשינו בפ' המקדיש (לעיל כח:) א)כיון דכתיב אחוזת עולם היא להם היה לנו לומר שלא יתנו בתיהם במתנה אבל נוכל לפרש הכא דמתנה אינה כמכר ויכול הנותן לגאול לעולם אפי' אחר י"ב חדש והכי ניחא דיכולים כהנים ולוים ליתן לאחר בתיהם במתנה:

התקין הלל. הכא משמע דבימי הלל שהיה בבית שני כדאמרינן בפ"ק דשבת (דף טו. ושם) הלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן לפני הבית מאה שנה היו נוהגין יובל כיון דבתי ערי חומה היה נוהג כדאמר בפירקין לעיל (דף כט.) דאין בתי ערי חומה אלא בזמן שהיובל נוהג וקשה לפירש"י דפרק השולח (גיטין דף לו.) דתנן הלל תיקן פרוזבול ופריך בגמ' עלה מי

מדאיצטריך

רבא אמר דכולי עלמא צד אחד ברבית אסור והכא ברבית על מנת להחזיר א] איכא בינייהו מר סבר אסור ומר סבר אמותר: מת המוכר יגאל בנו: פשיטא מהו דתימא 1ואיש כי ימכר ב] בית מושב אמר רחמנא והאי לאו מכר קמשמע לן והיתה גאולתו מכל מקום: מת הלוקח יגאל מיד בנו וכו': פשיטא מהו דתימא 2לקונה אותו אמר רחמנא והא לא קנה קמ"ל והיתה גאולתו מכל מקום: אין מונין לו שנה אלא משעה שמכר כו': תנו רבנן שנה איני יודע אם שנה לראשון אם שנה לשני כשהוא אומר עד מלאת לו שנה ג] תמימה הוי שנה לראשון למי חלוט רבי אלעזר אומר לראשון חלוט רבי יוחנן אמר בלשני חלוט בשלמא לר' אלעזר דלדידיה קא מנינן אלא לרבי יוחנן מאי טעמא אמר רבי אבא בר ממל א)מה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו אמר רבי אבא בר ממל מכר גשני בתי ערי חומה אחד בחמשה עשר באדר הראשון ואחד באחד באדר השני זה שמכר לו באדר השני כיון שהגיע יום אחד באדר של שנה הבאה עלתה לו שנה זה שמכר לו בחמשה עשר של אדר הראשון לא עלתה לו שנה עד חמשה עשר באדר של שנה הבאה מתקיף לה רבינא ולימא ליה אנא קדים שחין נורא מקמא דידך משום דאמר ליה את ד] נחית לעיבורא: וא"ר אבא בר ממל נולדו לו דשני טלאים אחד בחמשה עשר של אדר הראשון ואחד באחד באדר השני זה שנולד ה] באדר השני כיון שהגיע יום אחד באדר (השני) של שנה הבאה עלתה לו שנה זה שנולד לו בחמשה עשר באדר הראשון לא עלתה לו שנה עד חמשה עשר באדר של שנה הבאה מתקיף לה רבינא ולימא ליה אנא קדים אכיל ו] ירוקא מקמא דידך משום דאמר ליה את נחיתת לעיבורא אנא לא נחיתנא לעיבורא הא תו למה לי היינו הך מהו דתימא התם דכתיב תמימה ז] הכא דלא כתיב תמימה לא קמ"ל ח] דשנה שנה מהדרי גמרי: כשהוא אומר תמימה כו' רבי אומר ליתן ט] שנת עיבורה: ת"ר השנה תמימה רבי אומר מונה שלש מאות וששים וחמשה ימים כמנין ימות החמה וחכמים אומרים מונה שנים עשר חודש מיום ליום ואם נתעברה י] נתעברה לו: הגיע יום שנים עשר חודש ולא נגאל כו': ת"ר לצמיתות לחלוטין דבר אחר לצמיתות לרבות ואת המתנה מאי טעמא צמית צמיתות אמרוה רבנן קמיה דרב פפא כמאן דלא כר"מ דאי כר"מ האמר המתנה אינה כמכר א"ר פפא אפילו תימא ר"מ שאני הכא דרבי רחמנא לצמיתות אמרו רבנן לרב פפא ואמר לה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא והא גבי יובל דכתיב תשובו דלרבות ואת המתנה יא] ור"מ לא קא מרבי אלא הא ודאי דלא כר"מ: ת"רה המקדיש בית בבתי ערי חומה הרי זה גואל יב] וגואל לעולם גאלו ואחר מיד הקדש הגיע יום שנים עשר חודש ולא נגאל היה חלוט לו מנא ה"מ אמר שמואל דאמר קרא לקונה אותו ואפילו מיד הקדש ולחלטיה הקדש אמר קרא לדורותיו יצא הקדש שאין לו דורות לא יצא ביובל למה לי אמר רב ספרא לא נצרכא חאלא למוכר בית בבתי ערי חומה ופגע בו יובל בתוך שנתו סד"א ליפוק ביובל קמ"ל לא יצא ביובל: **מתני'** טבראשונה היה נטמן יום שנים עשר חודש כדי שיהא חלוט לו התקין הלל שיהא חולש מעותיו ללשכה ויהא שובר את הדלת ונכנס אימתי שירצה יג] הלז יבא ויטול את מעותיו: **גמ'** כאמר רבא מתקנתו של הלל הרי לזה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז ונתנה לו מדעתו מגורשת בעל כרחו אינה מגורשת

דכולי עלמא לד אחד ברבית. כי ה"ג אסור הואיל ומעיקרא בתורת הלואה אתא לידיה ור' יהודה יד] (דקאמר) [דקסרי] בהכי עסקינן שהתנו מתחילה שאם יגאלנה המוכר בתוך שלש יחזיר לו הלוקח הדמים מפירות ט) שאכל וברבית ע"מ להחזיר פליגי ומתני' ותנא דברייתא בהא פליגי דתנא דידן סבר אפי' צד אחד נמי לא הוי דהא בתורת מכר אתא לידיה ותנא דברייתא סבר סוף סוף הואיל ולידי רבית טו] (לגבי) [אתי] צד אחד (היא) ברבית גמורה היא אלא שהתורה התירתה: **(איש כי ימכר אמר רחמנא): והיתה גאולתו** טו] **מ"מ.** משמע דא"כ הוה ליה למיכתב יגאלנה עד תום שנת ממכרו מדשני בדיבוריה וכתב והיתה גאולתו משמע אפי' ע"י אחר: **לקונה אותו.** משמע לקונה יהא נחלט אם לא יגאל בתוך שנה הא אם יגאל יחזירנה וקונה הוא דיחזירנה אבל בנו לא קמ"ל והיתה גאולתו מ"מ: **שנה.** אי הוה כתיב עד מלאת שנה ולא כתב לו איני יודע אם שנה למכר ראשון או שנה למכר שני כגון מכרה ראובן לשמעון בניסן ושמעון ללוי בתשרי וה"א ראובן י) שמכרה ראשון מחשב עם לוי ויהא לו רשות לגאלה עד תשרי הבא השתא דכתיב לו משמע דאמוכר ראשון קא מהדר: **למי חלוט.** כשהגיע שנה למוכר ראשון ונחלט מי מן הלוקחים זוכה בחליטה זו: **לראשון חלוט.** דראובן אין גואלה עוד משמעון אבל שמעון גואלה מלוי עד שיגיע שנה למכר שני שהרי ללוי לא נחלטה: **לשני חלוט.** שאין שמעון גואלה יז] מלוי: **עלתה לו שנה.** יח] דהאיכא מיום ליום וזה שמכר לו בט"ו באדר לא עלתה לו שנה עד ט"ו באדר לשנה הבאה ואע"ג דהשתא הוו י"ג חדש משום דמיום ליום בעינן מט"ו באדר לט"ו באדר: **ולימא ליה.** לוקח ראשון ללוקח שני אנא קדים שחין נורא אני היסקתי יט] ונשתמשתי בבית קודם ממך ושלך נחלט באחד באדר ושלי לא תיחלט: **את נחתת לעיבורא.** נכנסת בחודש העיבור לפיכך תפסיד דתמימה כתיב ליתן לו חדש העיבור אבל אני לא נכנסתי בו: **נולדו לו שני טלאים.** כ) והם בכורות ומוזהר להקריבן בתוך שנתן דכתיב (דברים טו) תאכלנו שנה בשנה: **לא כתב תמימה.** ולא ליתיב ליה חדש העיבור כ] וליסלקיה שנה בט"ו בשבט: **כמנין ימות החמה.** בין בפשוטה בין במעוברת: **י"ב חדש מיום ליום.** כמו שאנו קובעין אותן לשנת לבנה: **נתעברה לו.** למוכר דכתיב תמימה: **האמר.** במס' בכורות בפ' ל)אחרון (דף נג:) מתנה אינה כמכר לחזור ביובל למי שנתנה: **תשובו.** תשובו איש אל אחוזתו ודרשינן כא] (בפ"ט) (שם) לרבות את המתנה: **וגואל לעולם.** שאינו נחלט להקדש לעולם ולקמן מפרש טעמא: **הגיע יום שנים עשר חודש.** משלקחו מן הגזבר: **שאין לו דורות.** דליכא פריה ורביה קמי שמיא: **לא ילא ביובל למה לי.** הואיל וכתיב לצמיתות: **מתני' היה נטמן.** הלוקח ביום שנים עשר חודש כדי שלא ימלאהו מוכר ליתן לו מעותיו כב] והוא חלוט לו: **שיהא חולש.** כמו (ישעיה יד) חולש על גוים וכדגרסינן (שבת דף קמח:) מטילין חלשים על הקדשים. שיהא מטיל מעותיו ללשכות כג] שבעזרה: **ויהא שובר הדלת.** של בית שמכר ונכנס: **גמ' מדעתו.** כד] שיקבלם ברצון:

בעל

מסורת הש"ס

א) [ב"מ סה:], ב) [ר"ה ז: יומא סה:], ג) [נוכר בבכורות נג:], ד) [בכורות נג:], ה) [תוס' פ"ה ה"ה], ו) גיטין עד., ז) [ויצא לי"ק], ח) שם, ט) [הלוקח דמי הפירות יעב"ץ], י) ויהיה ראובן לי"ק, כ) ע' לי"ק, ל) נ"ל יש בכור, מ) [הא כתיב אחוזת לי"ק].

רבינו גרשום

והכא ברבית ע"מ להחזיר איכא בינייהו. שהלוה התנה עם המלוה שאם יכול לפורעו בזמנו שיחזיר לו שדהו רבנן סברי כיון שהתנה הלוה שתחזור השדה לידו הפירות שאכל [הלוקח] הרי זה רבית ור' יהודה סבר כיון שעשאה לו מכר קנאה המלוה קנין גמור עד אותו הזמן ומותר הוא הלוקח לאכול פירותיה שהיא שלו וחזרה זו שמחזירה לו המלוה אינו דומה כחזרה אלא דומה כמו שחוזר ומכרה לו המלוה עכשיו (דמי) הלכך לא הוי רבית ומתני' דקתני אינה רבית ר' יהודה היא. ע"א לשון מורי הגאון רבית ע"מ להחזיר שהתנה שאם יפדה את השדה שיחשוב לו דמי פירות שאכל ר' יהודה סבר כיון שמחזיר לו דמי הפירות מותר: איש כי ימכור אמר רחמנא והיתה גאולתו. כלומר מי שמכר יגאול קמ"ל: [שנה. דכתיב ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה איני יודע אם שנה לראשון אם שנה לשני כלומר שאם מכרה הלוקח לאחר אחר חצי שנה שקנאה איני יודע אם נלך אחר מלאת שנה של לוקח ראשון או של לוקח שני: כשהוא אומר עד מלאת לו למוכר ראשון קאמר. למי חלוט אם לא גאלו מוכר ראשון עד מלאת שנה ר' אלעזר אמר ללוקח ראשון הוא חלוט] דלדידיה מנינן [למוכר] ללוקח ראשון מונין לו י"ב חדש הלכך בדין הוא שתהא חלוטה לו: כל זכות שתבא לידו. שיהא במקומו שיוחלט לו: [עלתה לו שנה. שבר"ח אדר מכר עכשיו כשהגיע לראש אדר אחר: ולימא ליה. זה שקנה בט"ו באדר ראשון לאותו שקנה בר"ח השני: אנא קדים שחין נורא מקמי דידך. כלומר אני הסקתי אש בביתי במדורתי קודם שהיסקתה אתה בביתך שאני קניתי קודם מפני מה נחלט לך ביתך קודם משיחלט אותו שלי שקניתי קודם: דאמר ליה] את נחית לעיבורא. שקנית בחודש העיבור בט"ו באדר הראשון גלית ארעתך דשנת עיבור את רוצה לחשוב הלכך לא נגמרה שנתה עד ט"ו באדר: [נולדו לו ב' טלאים. לידע אי זה יש לו תורת איל קודם מחבירו ואיכ' דאמ' לענין צירוף גורן של מעשר בהמה דכתיב במעשר בהמה שנה היוצא השדה שנה שנה. למ"ה: התם הוא דכתיב תמימה. גבי בתי ערי חומה לרבות חדש העיבור: קמ"ל דשנה שנה גמרי מהדדי. כתיב גבי ערי חומה שנה וכתיב בטלאים שנה שה תמים זכר בן שנה מה להלן תמימה דהיכא דנחית לעיבורא מחשבין לו שנת עיבור אף הכא נמי: שנה ועיבורה. היינו שנת הלבנה ומה שיתירים חדשי החמה על הלבנה י"א יום דהיינו שס"ה ימים שתהא תמימה בין ללבנה בין לחמה]: ואחר הניתן לו במתנה. היה יכול לגאול כל י"ב חדש הנותן המתנה וכשיגיע י"ב חדש ולא נגאלה היתה חלוטה לו: שנאמר לצמיתות. שהיה יכול לומר לצמות ואמר לצמיתות לרבות המתנה שנחלטת ואינה יוצאה ביובל כמכר: כמאן דלא כר' מאיר. דאמר בפ' יש בכור לנחלה. אלו שאינן חוזרין ביובל כו'. דכי היכי דסבר ר' מאיר דמתנה אינה כמכר לענין למיפק ביובל הכי נמי דלא הויא כמכר למיחלט: [דרבי רחמנא לצמיתות. כדאמר לעיל צמית צמיתות: אמרי ליה רבנן לרב פפא והא אמרינן התם בפרק יש בכור] דהא גבי יובל כתיב תשובו לרבות את המתנות ור"מ לא קא מרבי. דתשוב תשובו לא משמע ליה [לרבות] הכי נמי צמית צמיתות לא משמע ליה [לרבות המתנה אלא ודאי דלא כר' מאיר]: וגואל לעולם. דאינה יוצאה לכהנים ביובל כשדה אחוזה: גאלה אחר מיד הקדש. אותו אחר דינו כלוקח שאם הגיע יום י"ב חדש ולא גאלה המקדיש נחלט לזה שגאלה מיד הקדש: [ולחלטיה הקדש. ויהא חלוט להקדש אם לא נגאל בתוך שנתו למה גואל לעולם: אמר קרא] לדורותיו. למי שיש לו תולדות. [דורות] [דורות] יוצא לצמיתות: [גאלה אחר. דכתיב וקם את הבית וגו': והאחר דכתיב וקם הבית וגו']: לא יצא ביובל דאינו חוזר לבעלים למה לי: סד"א ליפוק ביובל. דפקע יובל לקנינו קמ"ל דלא: [היה נטמן הלוקח. יום י"ב חדש כדי שלא ימצאנו המוכר שיגאלנה ממנו כדי שיחלוט לו]: שיהא חולש מעותיו ללשכה. העשויה לכך היה מניח מעות [פדיונו] באותו לשכה כשאינו מוצא הלוקח: [ויהא שובר את הדלת. פתח הבית שמכר ויכנוס בו וכשירצה הלה הלוקח יבא ויטול מעותיו מן הלשכה]: מתקנתו של הלל ש"מ דנתינה בעל כרחו בעלמא לא הויא נתינה: